KE 150. NAROZENINÁM JOSEFA DOBROVSKÉHO.

* 1753, 17. VIII. — † 1829, 6. I.

»Pravdu, ryzí, holou, nelíčenou pravdu mluviti bez obavy« — toť hlavní byl vždy úmysl jeho. »Braň každý, jak kdo smýšlí; jsouť úsudky svobodné!« — toť oblíbené motto jeho.

Josef Dobrovský, tvůrce slavistiky, jenž s největší slávou ve vědě spojil vzácnější slávu muže populárního (Goethe), prvý jazykozpytec slovanský, jehož sláva pronikla přes Alpy do Italie (I. Trinko), jeden z Čechů, kteří všeobecné vážnosti i v cizozemsku se těší (Bolzano), narodil se v Ďarmatu (Gyarmat) u Rábu v Uhrách. Přes to však nebyl Maďarem, nýbrž vysloveným Čechem, ač jej sami krajané nazývali namnoze »ein slavisierender Deutsche«, snad proto, že většinou psal německy a že necítil záští ani »kulturní« závisti k Němcům, ačkoli »ďábelskou« germanisaci, jako i maďarisaci, zatracoval[1]. Řídilť se zásadou, že

»jest jedno, kým co dobrého se vykoná«

a chválil Sokrata, že chtěl býti světoobčanem. Byloť zajisté i v Dobrovském kus vědomí kosmopolitického — v plném ovšem smyslu slova — jakž to zvláště patrno z výroku jeho:

»Co mně může býti po Bohu milejším nad vlast? Avšak i cizincům a **všemu lidstvu** *chci býti prospěšným.«*

Že při takovém smýšlení snahy Dobrovského »rostly nad zeď«, a že jimi stal se průkopníkem a záštitníkem ideálů humanity a sbratření národů, předně ovšem národů slovanských, jest pochopitelno.

»Zůstavme Prozřetelnosti«, praví, *»aby řídila osudy národů. Snad jest jejím úmyslem, by národy stejného původu, po nekonečných odchylkách a poblouzeních, opět jednou se sjednotily.«*

---

[1] Kopitar zase vytýkal mu přílišné rusofilství, nazývaje ho »Polorusem«.

A v duchu této ideje byl Dobrovský nejen pro literární jednotu uherských Slováků s Čechy, ale i pro vzájemnost všech Slovanů, ano pilně obíral se i myšlenkou sjednocení slovanských řečí a jednotného pro všechny Slovany jazyka spisovného[1].

A jako prvý vědecky poznal příbuznost jazyků slovanských, jež všechny kromě bulharštiny znal, tak poznal a zdůvodnil i příbuznost Slovanů s Němci, Latiníky, Řeky atd., a tudíž i příbuznost slovanštiny s němčinou, latinou, řečtinou a jinými jazyky[2].

Odtud snad také odpor Dobrovského proti překotným snahám puristickým, jež z Německa přes Vídeň pověstným Pohlem, Šimkem, Rosou a j. novotáři koncem 18. století k nám vnikaly a nestvůrnými novotvary češtinu »čistíce«, ji znešvařovaly. Dobrovský právem, ač někdy až příliš konservativně, zastal se proti nim starého fondu jazyka českého i se všemi slovy jeho cizími, jakožto prý svědky kulturně-historickými, a zejména příznivě stavěl se i ku přejímání potřebných slov z příbuzných nám jazyků slovanských, zvláště ruského[3].

---

[1] Myšlenku jazyka všeslovanského napověděl nepřímo už i Komenský r. 1641, obíraje se ideou řeči universální, o níž chystáme zvláštní článek. Po Komenském Jiří Križanič, kněz charvatský († po r. 1676) prvým stal se prorokem jazykového spojení Slovanů, ale teprve v 19. století dostala se otázka ta na denní pořádek, uchvátivši i chladného jinak Dobrovského a s ním i Puchmajera, Jungmanna, Šafaříka, Kollára a j., jako zejména Herkela (Slováka) a Slovince Majara Zilského a Kopitara. Ba náš Purkyně ještě i r. 1867 prorokuje ve své »Austria polyglotta« na str. 26. »mluvu všeslovanskou«, na způsob řecké »koine,« ale slitím nářečí vzniklou.

[2] Podobnou myšlenku vyslovil i professor české university Dr. Lubor Niederle, jenž ve spise »O původu Slovanů« a v doslově k němu »Zur Frage über den Ursprung der Slaven« (Prag, 1899) dokazuje a hájí, že Slované vznikli v pravěku spolu s Germany a Gally z jednoho plemene, jež sedělo v severních oblastech Evropy a později se jazykově differencovalo.

[3] Něco podobného vidíme i u Komenského. Napravoval a rozhojňoval svou řeč českou řečí polskou, jak vyznává v předmluvě svého »Kancionálu«. V »Methodě jazyků nejnovější«, v § 17., hl. XX, praví pak: »Méně nesmyslnosti do sebe má cesta..., věcem, které odjinud přicházejí, jména ostavující oněch národův a jazykův, od kterých přicházejí ... Ač by lépe bylo, aby jazyk každý přesen byl i oplýval slovy ve všem všude významnými, t. j. ze vlastních kořenů odvozenými, přece zhola netřeba, abychom zde příliš pověrečni byli. Anobrž jiná ještě v tom jest výhoda, že tím způsobem zmatku ujímáno bývá, když více slov více jazykům společných se stává«. (Dle prof. Šmahy.)

A jak světový byl obzor jeho duševní, tak světová byla i známost a korrespondence jeho, plná hloubky vědecké a píle úžasné, svědčící zároveň i o karakteru svrchovaně ryzím a šlechetném.

S kým jen si dopisoval z ciziny! Goethe, Jak. Grimm, Anton, Adelung, Michaelis, Schlözer, Pertz, Hormayer a j.; z Rusů Šiškov, Köppen, Rumjancev, Vostokov; z Poláků Linde a j.; ze Slovinců Vodnik, Kopitar atd. — toť Dobrovského dopisovatelé — žáci i učitelé zároveň.

Při známosti tak světové a činnosti své téměř universální, stejně důkladné jako rozsáhlé, nedivno, že Dobrovský záhy a vysoko vynikl i za hranicemi vlasti své a ozdobou, ba chloubou stal se vynikajících společností vědeckých jak v Praze a v Krakově, tak i ve Varšavě, v Berlíně, ve Vilně, v Petrohradě a j.

»Neunavně působil pro svět!« — napsala o něm v nekrologu »Brünner Zeitung« — a svět ho uznal. Náleží tedy nejen Čechům, nýbrž — jako Hus a Komenský — i celému světu. Zdali tedy ne i »nám?«

Prameny. V. Brandl »Život Josefa Dobrovského«. (Laichter) »Literatura česká XIX. století«. T. G. Masaryk »Česká otázka«, Ottův »Slovník Naučný«, Dr. J. Vlček »Dějiny české literatury« a j.

Josef Krumpholc.

AL 150. FESTO DE NASKIĜO DE JOSEF DOBROVSKÝ.

* 1753, 17.VIII. — † 1829, 6.I.

»Veron, puran, nudan, sinceran veron paroli sen timo« — jen estis ĉiam lia ĉefa intenco.
»Ĉiu defendu sian opinion; juĝoj estas liberaj!« — jen lia plaĉanta devizo.

Josef Dobrovský, fondinto de slavistiko, kiu kun plej granda gloro en scienco kunigis en si ankoraŭ pli maloftan gloron de populara viro (Goethe), unua slava lingvisto, kies gloro vastiĝis trans Alpojn en Italujon (I. Trinko), unu el Bohemoj, kiuj ĝuas ĝeneralan estimon ankaŭ en eksterlando (Bolzano), naskiĝis en Ďarmat (Gyarmat) apud Raab en Hungarujo. Tamen li ne estis Hungaro, sed malkaŝa slovaka Bohemo, kvankam liaj samnaciuloj lin ofte nomis »ein slavisierender Deutsche«, eble tial, ke li pleje skribis germane kaj sentis nek malamon nek »kulturan« envion al Germanoj, kvankam li mala-

probadis kiel »diablan« germanizacion tiel magiarizacion[1]. Li direktis sin laŭ regulo, ke

»estas egale, kiu ion bonan faras«

kaj laŭdis Sokrates, kiu volis esti kosmopolito. Certe estis en Dobrovský peco da kosmopolita konscio — kompreneble en plej bona senco de vorto — kion precipe evidente pruvas lia diro:

»Kio post Dio povas esti al mi pli kara ol patrujo? Sed ankaŭ al fremduloj kaj al **tuta homaro** *mi volas esti utila«.*

Estas komprenebla, ke per tia opiniaro penoj de Dobrovský »kreskis super muron«[2], kaj ke li per ili fariĝis pioniro kaj protektanto de idealoj de humaneco kaj fratiĝo de popoloj, kompreneble unue de nacioj slavaj.

»Ni lasu al Providenco«, li diras, *»ke ĝi direktu sortojn de nacioj. Eble estas ĝia intenco, ke nacioj samdevenaj iam ree unuiĝu post senfinaj dekliniĝoj kaj eraroj«.*

En esenco de ĉi ideo Dobrovský deziris ne nur literaturan unuecon de hungarujaj Slovakoj, sed ankaŭ reciprokecon de ĉiuj Slavoj; li eĉ diligente okupis sin per ideo de unuigo de slavaj lingvoj kaj de unu literatura lingvo por ĉiuj Slavoj[3].

Kaj kiel li unua science ekkonis reciprokan parencecon de slavaj lingvoj, kiujn li, escepte bulgaran, posedis ĉiujn, tiel li ekkonis kaj apogis per faktoj parencecon de

---

[1] Kopitar riproĉis al Dobrovský troan rusofilecon, nomante lin »Duonruso«.

[2] t. e. super »muron« de estanta stato. Aŭtoro ĉi tie uzis vortojn de Komenský. — Rimarko de trad.

[3] Ideon de panslava lingvo nerekte subdiris jam ankaŭ Komenský en jaro 1641, okupante sin per ideo de universala lingvo, pri kiu ideo ni preparas apartan artikolon. Post Komenský Jiří Križanič, kroata pastro († post j. 1676) unua fariĝis profeto de lingva unuiĝo de Slavoj, sed unue en 19. centjaro tiu demando turnis al si plenan atenton, ravinte ankaŭ malvarman Dobrovský kaj kun li ankaŭ Puchmajer, Jungmann, Šafařík, Kollár k. a, kiel ĉefe Herkel (Slovako), Slovenojn Majar Zilsky kaj Kopitar. Eĉ nia Purkyně ankoraŭ en j. 1867 profetas en sia »Austria polyglotta« sur p. 26. la »lingvon panslavan« laŭ maniero de greka »koine«, sed naskiĝontan per kunfandiĝo de idiomoj.

Slavoj kun Germanoj, Latinoj, Grekoj k. t. p., kaj sekve parencecon de slavaj lingvoj kun germana, latina, greka k. a[1].

Eble de tie devenas malkonsento de Dobrovský kun troaj penoj puristaj, kiuj »purigante« boheman lingvon per monstraj neologismoj, ĝin en efektivo malbeligadis; tiuj penoj venis al ni en fino de 18. centjaro el Germanujo trans Vieno, kaj estis ĉe ni enkondukataj de fama Pohl, Šimek, Rosa kaj de aliaj neologoj. Dobrovský rajte, kvankam iafoje eĉ tro konservative, defendis kontraŭ ili malnovan vortan riĉaĵon de bohema lingvo kun ĉiuj ĝiaj fremdaj vortoj, kiuj estas kulture-historaj atestantoj, kaj protektis eĉ akceptadon de bezonaj vortoj el lingvoj slavaj al ni parencaj, ĉefe el rusa[2].

Tutmonda estis lia intelekta horizonto kaj tutmonda lia korespondado, plena je scienca profundeco kaj miriga diligento, atestanta ankaŭ pri lia plene pura kaj nobla karaktero.

Jen, kiu el fremdujo korespondis kun li! Goethe, Jakob Grimm, Anton, Adelung, Michaelis, Schlözer, Pertz, Hormayer k. a.; el Rusoj Šiškov, Köppen, Rumjancev, Vostokov; el Poloj Linde k. a.; el Slovenoj Vodnik, Kopitar k. t. p. — jen la korespondantoj — lernantoj kaj samtempe instruantoj de Dobrovský.

Ĉar Dobrovský estis tiel tutmonde konata kaj lia preskaŭ universala agado estis tiel ekzakta kiel vasta, oni

---

[1] Similan ideon esprimis ankaŭ profesoro de bohema universitato Dro Lubor Niederle, kiu en sia verko »O původu Slovanů« (Pri deveno de Slavoj) kaj en ĝia epilogo »Zur Frage über den Ursprung der Slaven« (Al demando pri deveno de Slavoj. — Prag, 1899) pruvas kaj defendas, ke Slavoj naskiĝis en pratempo kune kun Germanoj kaj Galoj el unu raso, kiu loĝis en norda regiono de Eŭropo kaj kiu pli malfrue lingve diferenciĝis.

[2] Ion similan ni vidas ankaŭ ĉe Komenský, kiu por plibonigi kaj pliriĉigi sian boheman lingvon, prenadis el pola lingvo, kiel li konfesas en prologo al sia »Kancionál«. En »Methoda jazyků nejnovější« (Plej nova metodo de lingvoj), en § 17., ĉapitro XX, li diras: »Malpli sensenca estas procedo . . ., al aferoj, kiuj venas de alie, lasi nomojn uzatajn ĉe nacioj kaj en lingvoj, de kiuj ili venas . . . Kvankam estus pli bone, se ĉiu lingvo estus preciza kaj riĉa je vortoj en ĉio kaj ĉie signifoplenaj, t. e. el propraj radikvortoj devenigitaj, tamen estas nepre nebezone, ke ni en tio estu tro superstiĉaj. Sed ankoraŭ alia profito venas el tio, ke tiamaniere konfuzo malgrandiĝas, se pli da vortoj fariĝas komunaj al pli da nacioj«. (Laŭ profesoro Šmaha.)

ne miros, ke li baldaŭ estis konata ankaŭ post limoj de sia patrujo kaj fariĝis ornamo, eĉ fiero de eminentaj sciencaj societoj en Praha, Kraków, Warszawa, Berlin, Vilno, Peterburgo k. a.

»Senlace li laboris por mondo!« — skribis pri li en nekrologo »Brünner Zeitung« — kaj mondo konfesis lian meriton. Li do apartenas ne nur al Bohemoj, sed — kiel Hus kaj Komenský — ankaŭ al tuta mondo. Ĉu do ne ankaŭ al »ni?«

Fontoj. V. Brandl »Život Josefa Dobrovského«; (Laichter) »Literatura česká XIX. století«; T. G. Masaryk »Česká otázka«; »Ottův Slovník Naučný«; Dro J. Vlček »Dějiny české literatury« k. a.

Tradukis *J. Holub.*

PRI INTERNACIA AKADEMIO ESPERANTA.

Mi ankaŭ deziras fondon de internacia Esperanta Akademio. Laŭ mia opinio Akademio devos:

1. ĉiam memori, ke oni rajtas pliboniĝi la bonegan kreitaĵon de Dro Zamenhof, sed ke oni ne povas ĝin esence ŝanĝi, sen ke Esperantistaro konfuziĝos, malkonfidiĝos aŭ falos en tia disiĝo, kia estis tiu lerniga de Volapükistaro;

2. traserĉi en naciaj lingvoj la fundamentajn elementojn de vortflekso kaj de sintakso, por ke ili estu akurate esprimitaj per Esperanto, — kaj sekve verki esperante esperantan gramatikon;

3. determini ĝustan uzon de esperantaj prefiksoj kaj sufiksoj;

4. same determini signifon de ekzistantaj esperantaj vortoj, el kiuj kelkaj estas nun ankoraŭ ne sufiĉe precizaj;

5. elĉerpi el naciaj lingvoj internaciajn radikojn, kiuj ne enkorpiĝis en Esperanto. Mi ĵus legis vortaron Rosenberger'an de Idiom Neutral. Ĝi estas iel pli riĉa je radikoj ol tiu de Esperanto. Tamen, tralegante malgrandan vortaron rusan-germanan, mi notis pli ol cent vortojn, ekzistantajn same en rusa, germana kaj franca lingvo, kaj verŝajne tute internaciajn, kiujn mi ne trovis en Idiom Neutral mem;

6. verki esperantan vortaron plenan de esperantaj vortoj;

7. atenti naskiĝon de novaj vortoj kaj ideoj por enmeti ilin en Esperanton.

Sed mi opinias, ke ne konvenas, ke tiu Akademio efektiviĝas jam nun oficiale. Tamen utilos, se kelkaj personoj el diversaj landoj nuntempe interkonsente kaj interkoresponde preparos ĝian estontan laboradon, kiu estos longatempa kaj penega. Ili devas esti diverslingvaj. Neebla ja estas ekzemple por Franco, kiel ajn klera li estas en lingvistiko, esplori ĝustan signifon de fremdaj vortoj kaj dirmanieroj, kaj li sola povas informi ceterajn kunlaborantojn precize nur pri sia lingvo franca.

Mi estas tute inklina antaŭlabori tiamaniere kun bonvolaj Esperantistoj.

Ch. Lambert,
Dijon, 10, rue Berbisey. profesoro en la universitato.

LA HARO DE MADONO.

De *Ivan Najivin.*

Maljuna Ĵeromo, kun kiu mi promenadis sur verda ebenaĵo de St. Julien, la malgranda franca urbeto sin trovanta ne malproksime de Ĝenevo, — subite haltis. Li larĝe dismetis la piedojn kaj demandis min kun malica rideto sur sia razita vizaĝo bonanima:

— Ĉu vi scias, monsieur, kie mi estas nun?

»Kiel, kie?« mirigite demandis mi.

La maljuna strangulo ekridis.

— Nu, en kia lando mi troviĝas?

»Mi pensas — en Francujo...«, diris mi.

— Ne.

»Nu, — en Svisujo«....

— Ne...

»Sed, en tiela okazo, kie do?«

Silentinte egale tiom, kiom, laŭ opinio lia, estis necese por fari bezonan efekton, la maljunulo diris:

— En Francujo kaj en Svisujo...

Mi ekrigardis lin, ne povante kompreni liajn vortojn.

»Unu piedo troviĝas en Francujo, la alia — en Svisujo...«, klarigis Ĵeromo, montrante siajn piedojn dismetitajn. »Ĉu vi vidas, monsieur, tiun ŝtonon?.. Kaj jen ĉi tiun?.. Nome ĉi tio estas la limo, kaj ĉi limo pasas ĝuste inter miaj piedoj... He — he — he!... Same mi povas kuŝiĝi tiamaniere, ke la kapo estos en Francujo kaj la piedoj en

Svisujo, aŭ mi povas min meti tiel, ke la piedoj estos en Francujo kaj la kapo en Svisujo . . .«

Kaj la maljunulo ekrigardis min, estante tre kontenta je sia sagaca — kiel ŝajnis al li — elpensaĵeto.

»Jen, jen, ĝi ĝuste inter miaj piedoj pasas . . .« ripetis li, rigardante atente la teron.

Mi ankaŭ ekrigardis inter liaj dikaj ŝuoj multepezaj, senkonscie serĉante la streketon, kiun Ĵeromo nomis »limo«; sed nenia streketo estis tie. Kaptita per ia stranga sento de l' nekompreno, mi ĉirkaŭrigardis ambaŭ flankojn de la limo, super kiu staris Ĵeromo; – sur la ambaŭ flankoj ĉio estis sama: samaj kampoj, poploj graciaj, vinberejoj, gajaj bienetoj, sama tero, samaj — floroj, papilioj, abeloj, samaj triloj arĝentaj de fringoj kaj alaŭdoj . . .

Denove mi senkonscie komencis serĉi tiun strekon kaj ree trovis nenion.

En la vivo de ĉiu homo okazas momentoj, kiam, ĉe lumo de vero subite ekbrilinta, li tute neatende trovas, ke mensogo estas tio, kion li de longe opiniis vero. Hipnozita per la diverskoloraj kartoj, lernolibroj de geografio, limdepagejoj, gazetoj, uniformoj soldataj, — mi estis certigita pri ekzisto de la limoj, kaj jen subite nun por mi fariĝis klare, ke ili *tute ne ekzistas*, ke estas sensence serĉi ian streketon, super kiu kvazaŭ staris Ĵeromo, — ke ĝi ne estas!

Sed se ĝi ne estas, — super kio do staras Ĵeromo?

Super nenio!

Kaj li estas certigita, ke li staras super io!

Mi ial konsterniĝis kaj ekrigardis la maljunulon.

»Kiel? . .« ekparolis li. »Ĉu ne estas vere, ke ĉi tio estas amuze? . .«

Mi iel ektimetis, kiel ektimetus homo, kiu longan tempon vivis en frenezulejo kaj subite, en unu momento, resaniĝis kaj komprenis, ke ĉirkaŭ li troviĝas sole frenezuloj.

»Ja ridinde estas? Jes?« ripetis mia kunparolanto.

Li estis frenezulo!

— Bonan tagon, najbaro! . . eksonis voĉo.

»Ha! estu sana homo maljuna! . .« respondis Ĵeromo turnante sin.

Alta, fortika kiel siliko, maljunulo, en blua bluzo disvolviĝanta, — proksimiĝis al ni.

— Kiel ci fartas? ekparolis li, premante la manon de Ĵeromo.

»Ci vidas kiel . . . Kaj ci?«

— Ne malbone . . .

»Mi montras jen al rusa sinjoro niajn lokojn . . .« diris Ĵeromo. »Jen — mi parolas — kiel estas ĉe ni: unu piedo troviĝas en Svisujo, la dua — en Francujo. Ĥe — ĥe — ĥe! . . Maljunulo Ĵeromo estas Franco, maljunulo Ĵako — Sviso, kaj jen troviĝas liaj kampoj! . .«

— Jes, jes . . . respondis Ĵako, ŝovante, per movo de l' kapo, pajlan ĉapelon sur la okulojn por defendi ilin kontraŭ la suno. — Nu, ĉu ni ne sidiĝos por ne longe? . . La maljunuloj sidiĝis. Sidiĝis ankaŭ mi.

»Ĉu ci estis en bazaro la dimanĉon?«

— Mi estis, certe . . .

»Nu, kiel? . .«

Ili ekparolis pri siaj aferoj, pri la vetero favora por grenkampoj, pri prezoj de brutoj kaj cetera. La kostumo, lingvo, eĉ elparolo, ĉiuj iliaj aferoj, la tuta vivkompreno, — ĉio ĉe ili estis egala, kaj tamen »maljuna Ĵeromo estis Franco, kaj maljuna Ĵako — Sviso . . .«

Ili interparolis, kaj mi silente rigardis ilin kaj ĉiam pensis pri tiu streketo nevidebla, super kiu staris maljunulo Ĵeromo.

La du maljunuloj sidis kaj amike babilis antaŭ mi, sed . . . io fariĝos ie malproksime de ĉi grasaj grenkampoj verdantaj, kaj tuj filo de Ĵeromo iros por bruligi bienon de Ĵako vidiĝantan tie, en verdo de ĝardenoj; kaj filoj de Ĵako pafos la filon de Ĵeromo, mortigos lin, — ĉe okuloj de la patrino perforte malvirgigos liajn fratinojn, dispafos la maljunulon — patron . . . Kaj kia estas kaŭzo de ĉio tio? La kaŭzo estas, ke la homoj estas frenezuloj imagantaj, ke ilin dividas iaj streketoj, kvazaŭ tiriĝantaj tra iliaj grenkampoj kaj herbejoj; kaj pro tio la malfeliĉaj frenezuloj pensas, ke ili ne estas egalaj homoj — fratoj, sed — malamikoj. Se ili atente ekrigardus la »limon«, kiun Ĵeromo montris al mi, ili ekvidus, ke *nenio estas* tie, kaj ke tial maljunulo Ĵako kaj lia najbaro Ĵeromo havas neniajn stimulojn[1] por ekstermi unu la alian . . .

Kaj subite mi rememoriĝis rakonton pri haro de Madono, kiu estis konservata en unu el monaĥejoj italaj. Ĉi haro estis montrata al ĉiu, sed povis vidi ĝin nur

[1] Stimuli = podněcovati, drážditi.

homo, kiu havis apartan meriton rilate Madonon. Unufoje virino simplanima venis la monaĥejon kaj, preĝinte, ekpetis monaĥon, ke li montru al ŝi la sanktaĵon. Ne estis bezone longe peti lin kaj li alportis de ie kesteton oritan kaj malfermis ĝin. Poste, kvazaŭ preninte el ĝi ion, li levis ambaŭ manojn tiamaniere, kvazaŭ li tenis en ili la haron.

»Nu, ĉu vi vidas?«

La virino komencis rigardi tre atente, sed ekvidi kion ajn ne prosperis al ŝi.

»Nu, sekve vi ne estas inda . . .« diris la monaĥo. »Iru kaj preĝu ankoraŭ . . .«

Denove preĝinte fervore, la virino reiĝis al la monaĥo, sed, ve! la haro restis ree nevidebla.

Tiel ĉi tio ripetiĝis ankoraŭ unu, du, tri fojojn . . . Fine la monaĥo perdis la paciencon.

»Ha, patrino, kion vi deziras! . .« ekriis li. »Dum tridek jaroj mi sidas ĉi tie kaj eĉ unu fojon mi ne vidis kion mi montras; vi do volas ekvidi ĝin tuj! . .«

Jen, jam dum miljaroj iaj monaĥoj lertaj montras al Ĵeromoj kaj Ĵakoj neekzistantajn harojn de Madono, neekzistantajn streketojn de la limoj; kaj — Ĵeromoj kaj Ĵakoj *vidas ilin!*

Kiam do ĉi stranga tukego fine forfalos de iliaj okuloj? Kiam ili sin liberigos de sorĉo de l' monaĥoj, kiuj ĉirkaŭvolvis ilin per reto de l' haroj Madonaj kaj por kiuj estas profite disigadi ilin per la streketoj? Kiam ili komprenos, ke neniaj streketoj estas bezonaj inter ili, ke ili estas fratoj, kaj ke iliaj rilatoj reciprokaj povas esti sole frataj?

Kaj ĉe mi subite aperis deziro ekkrii al la maljunuloj pace interparolantaj vice kun mi:

»Ĵeromo, Ĵako, rigardu: la streketo ne ekzistas! Oni trompis vin . . . Viŝu la okulojn, vekiĝu! . .«

Sed en ĉi tiu minuto la maljuna Ĵeromo leviĝis kaj diris, frotante la lumbon:

— Nu, tamen estas tempo por iri . . . Sufiĉe ni promenis eksterlande, nun ni iru hejmen . . . Ĥe — ĥe — ĥe! . .

»Svisujon vi vidis, — nun iru por rigardi Francujon. . .« diris Ĵako.

— Jes, jes. . . Adieu, mon ami . . .

»Adieu, mon bon Jerome . . . Adieu, monsieur . . .«

Ni interŝanĝis kun maljuna Jako la manpremojn kaj, lasinte la fremdajn landojn, ni ekiris Francujon al bieneto de Jeromo, kiu vidiĝis je kvindek paŝoj, meze de verdaj poploj kaj siringujoj florantaj . . .

El lingvo rusa tradukis *Vladimir Visotskij.*

TEKNIKA ANGULETO.

FOTOFONOGRAFO DE ČERVENKA.

Fonografon de *Edison*, eĉ gramofonon de *Berliner* pliperfektigis *Červenka* (el Praha) per aranĝo de enskriboj, kiuj fariĝas multe pli delikate ol ĉe tiuj. Ĉe la fonografo de Edison la enskribo fariĝadis per leviloj en tabulon ŝmiritan per vakso aŭ kovritan per staniolo; Berliner, kiu anstataŭ ruleto uzis ebenan rondan tabulon, turniĝantan spirale ĉirkaŭ la centro, enskribas en fluidmolan vakson kaj faras laŭ tiu originalo galvanoplastike kelke da kopioj. — Ĉe la unua eĉ dua maniero la sono multe perdas je la forto kaj koloro, ĉar la movoj de la pinto kaj gravurado en vakson suferas sufiĉe grandan kontraŭ-

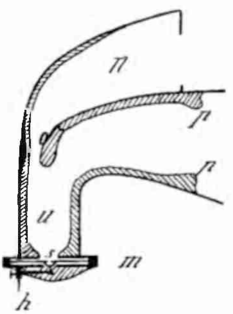

Fig. 1.
Reproduktilo.

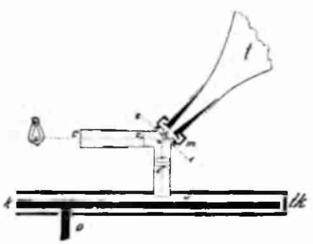

Fig. 2.
Akceptilo.

staron, kaj ĉe reproduktado perdiĝas denove duono de voĉa forto, ĉar ĝi forkuras forpelata per unu flanko de membrano nesufiĉe kovrita kaj tial nur vibracioj unuflankaj estas utiligataj, ceteraj distriĝas kaj malhelpas al la harmonio.

Červenka plibonigis tion sekvante: Li ĉirkaŭis la membranon de reproduktilo per ujo, ke ĝi estas tute fermita kaj ke ĉiu sono nun estas sendata en tubon, reĵetata de kontraŭe lokita mureto, kiun trairas la pinto sole tra malgranda trueto *s* (vidu fig. 1-an). Tiamaniere oni perdas nenion da sono.

Plua plibonigo de reproduktilo fariĝis laŭ propono de Dro Flotow per aligo de »nazo« *n* al la tubo, kiel oni tion vidas ĉe la homaj paroliloj. La maŝino sekve reproduktas klare la nazvoĉojn.

Červenka intencas loki en la tubon *pp* ankoraŭ dentojn, por atingi tiel la akrecon de konsonantoj siblaj. La nazo, la membranujo kaj la tubo estas sur interna flanko tegitaj per gumo, por ke la sono ne distriĝu sur malmola materialo.

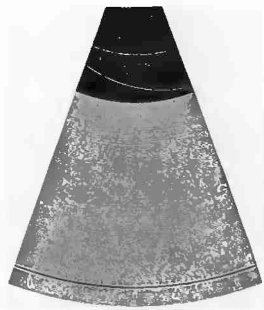

Fig. 3.
Parto de plato kun »sona skribo«.

Tute alie ol pli frue estas aranĝita la enskribado; kiel jam supre dirite, ĝi fariĝadis senpere en vakson; ĉi tie sonojn enskribas lumo sur fotografan platon.

Lumo de elektra lampeto (sistemo Nernst) jetas radion tra trueto c (vidu fig. 2-an), kies diametron oni povas laŭvole ŝanĝi, sur tabuleton c_1; en ĉi tiu estas trueto ($^1/_{20}$ *mm*), kiun luma radio trairas kaj falas poste sur speguleton (3 *mm*) z, klinitan je 45°. La speguleto deturnas ĝin rektangule kontraŭ lento $č$; ĉi tiu jetas akran figuron de trueto c sur fotografan tabulon turniĝantan ĉirkaŭ la centro o kaj samtempe moviĝantan flanken tiamaniere, ke

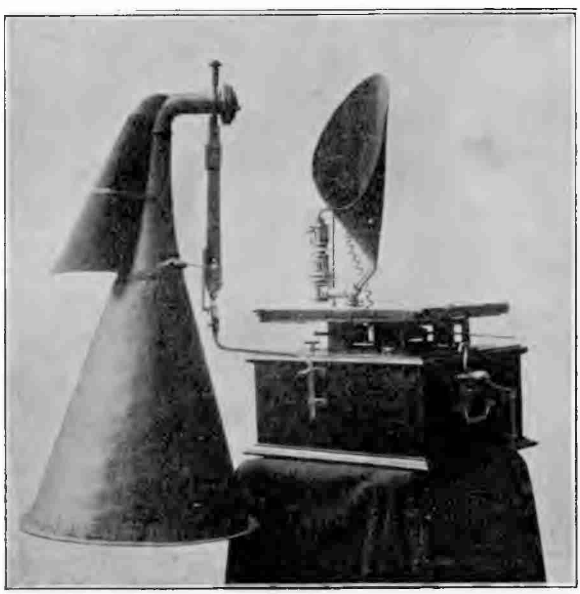

Fig. 4.
Fotofonografo de Červenka.

la radio skribas sur ĝi spiralon. Ujo *tk* ĉirkaŭas la tabulon fotografan. Membrano kun leviletoj kaj speguleto estas aranĝita same kiel orelo. Orelan nervon disvolviĝantan en labirinto anstataŭas luma radio. La speguleto estas fiksita sur membrano voĉon akceptanta, tiel, ke kune kun la vibracioj de ĉi tiu ankaŭ ĝi moviĝas kaj deklinas luman radion. (Lampeto, lento, spegulo kaj trueton havanta tabuleto estas fiksitaj en tubeto malluma!) Spiralo, farita per la lumo, disligas la emulsion, kaj poste oni faras en malluma kamero negativon: sur tabulo fariĝas onde kurbigita spiralo (vidu fig. 3-an), en kiun, post enmeto de la tabulo sub reproduktilon, oni enkondukas la pinton *h* de ĉi tiu. La pinto iras en gravuraĵo lume ricevita kaj, alfrapante la membranon, sonigas ĝin.

Nuna »sona skribo« estas perfekta notado de sonaj ondoj kaj montras multajn tute novajn aperojn por studio de akustiko.

Membrano reproduktanta estas tiel elektata, ke ĝi estu konforma al la instrumento, kies voĉo estas per ĝi reproduktota; por arĉaj instrumentoj oni uzas membranon lignan, por homa voĉo intestan, por reprodukti sonojn de sonoriloj, de ksilofonoj, de trumpetoj k. t. p. oni uzas membranon metalan. La rezultato estas perfekta kaj la efekto surprizanta.

Praha, Bohemujo. *Ed. Kühnl.*

EL LA MONDO.

La XII-a universala kongreso de l' paco fariĝos la 22—25. de septembro 1903 sub la honora prezidanteco de l' prezidanto de franca respubliko Loubet, de l' ministro de komerco kaj publikaj laboroj M. Troillot kaj de princo de Monako Albert. En la patrona komitato partoprenos: baronino Bertha Suttner, barono Peter Pirquet, Gniewosz, d' Estournelles, Berthelot, Jaurès, Koloman v. Szell, Stead, Stanhope, Vandervelde, Beernaert, Lund, Björnson, Tolstoj, Fritjof Nansen.

Sociologia laborejo. En la administracia kunsido de l' kongreso de l' alestantaj membroj de l' internacia sociologia instituto, estis decidita unuvoĉe peti pro konfeso je instituto de »utileco publika« (d' utilité publique) kun la intenco fondi en Parizo »sociologian laborejon«. Laŭ la proponoj de s-roj M. M. Kovalevskij kaj E. V. de Roberti s-ro *V. V. Lesevič*[1] estis unuvoĉe elektita kiel partoprenanto de l' internacia sociologia instituto. (Dro *A. M. Grünfeld*).

Pola muzeo en Svisujo. En jaro 1830 grafo Vladislav Plater elmigris Svisujon kaj aĉetis en ĉirkaŭaĵo de Zuriho la kastelon Rapperswyl, starantan sur bordo de la lago. La kastelo estis preskaŭ tute ruiniĝinta, sed la nova posedanto ĝin restarigis kaj komencis kolektadi en ĝi kolektojn de ĉiaj eblaj historiaj objektoj, rilatantaj al pola historio. En 1869 li fondis en la kastelo muzeon, kiun li donacis, kune kun la kastelo kaj apudkuŝantaj terposedoj, al tuta pola nacio. En 1870 Napoleono III. oferis al ĉi tiu instituto 1.000 frankojn; ĉiujn ceterajn rimedojn por enhavo kaj

[1] La aŭtoro de l' artikolo »Lingvo internacia por kulturaj rilatoj« — vidu la 7-an Nron de B. E.

disvolviĝado de la muzeo estas liveritaj per privataj oferoj.
Eu nuna tempo Rapperswyl'a muzeo ne cedas per riĉeco kaj diverseco de la kolektoj al ĉiu el germanaj muzeoj. (*V. L—o.*)

Nova internacia asociacio. En la 2-a internacia sejsmologia kongreso en Strasburg estis decidita fondo de l' internacia asociacio por esplorado de tertremoj. La celoj de l'asociacio estas sekvantaj: observado laŭ komuna plano; eksperimentoj por aparte gravaj specialaj demandoj; fondiĝo kaj subteno de sejsmologiaj observatorioj en landoj, kiuj bezonas helpon de l' asociacio; organizado de centra oficejo por kolektado kaj ellaborado de raportoj el diversaj landoj. Membroj de l' asociacio estos ne apartaj personoj, sed regnoj. Ĉiu el al la asociacio aliĝintaj regnoj devas ĉiujare doni por bezonoj de l' asociacio difinitan sumon; la ara sumo de ĉi enspezoj estos ne malpli ol 20.000 markojn ĉiujare. Organoj de l' asociacio estas la komuna kunsido, la konstanta komisio kaj la centra oficejo. En la konstantan komision ĉiu regno difinas po unu membro kaj krom tio partoprenas en ĝi la direktoro de centra oficejo. La centra oficejo estas tiel kunligita kun la imperia germana centra stacio por esploroj de tertremoj en Strasburg, ke la direktoro de stacio estas samtempe direktoro de oficejo kaj ĉiuj rimedoj de l' stacio servas por la celoj de l' internacia asociacio. Ĉi tiu konsenta decido estis akceptita por 12 jaroj, komencante de 1. aprilo 1904, sed estos deviga por ĉiu regno ankoraŭ por 4 jaroj, se ĝi ne antaŭdiros sian rifuzon antaŭ 1/2 jaro ĝis la finiĝo de 12-jara tempo. La konsenta decido estis akceptita unuvoĉe de delegitoj de Germanujo, Rusujo, Aŭstrio, Hungarujo, Anglujo, Unuigitaj Ŝtatoj Amerikaj, Belgujo, Svisujo. Svedujo, Hispanujo, Portugalujo, Italujo, Holando, Rumanujo, Bulgarujo, Japanujo, Meksikujo, Ĉilio, Argentino kaj Kongo. (Dro *A. M. Grünfeld.*)

Internaciismo. Ĉe la konferenco de sekretarioj de l' profesiaj unuiĝoj, okazinta en Dublin (Irlando), estis fondita internacia sekretariejo. Kiel estro estis elektita Legien en Berlino. *(J. Kajš).*

El Rusujo. 15-an de julio (malnova stilo) Rusujo festis tagon de l' naskiĝo de unu el la plej gloraj nuntempaj rusaj verkistoj *Vl. G. Korolenko*, kiu nun estas 50-jara. Li ankaŭ estas konata kiel redaktoro de la plej bona rusa monata ĵurnalo »Ruskoje Bogatstvo«, kiun redaktas ankaŭ la plej glora publicisto kaj kritikisto N. K. Mihajlovskij. El verkoj de Korolenko estas en Esperanton tradukita »Fantomoj.« (*V. L—o.*)

En Moravio estas 7 regnaj pedagogioj: 3 bohemaj kaj 2 germanaj por viroj, po 1 por virinoj. Privataj pedagogioj — ĉiuj por virinoj — estas 3 germanaj kaj 1 bohema. En pasinta jaro (1902) estis 475 kandidatoj bohemaj kaj 228 germanaj; kandidatinoj bohemaj 254, germanaj 220, sume 729 bohemaj kaj 448 germanaj = 1177 gekandidatoj. Ekzamenon de matureco faris 316 kandidatoj.

Progresemaj virinoj en Moravio intencas fondi reforman virinan gimnazion (ĝis hodiaŭ en Moravio ne estas tia lernejo). Preparaj laboroj estas jam komencitaj.

La jaroj por deviga vizitado de lernejo estas difinitaj en diversaj landoj laŭ la sekvanta maniero: 3 jaroj por Rusujo, Italujo (daŭrigata per vizitado de perfektiganta instruado dum 2 jaroj), Hispanujo kaj Portugalujo; 6 jaroj por Hungarujo (2 jara daŭriganta instruado),

Belgujo, Holando, Luksemburgo, Bulgarujo, Guatemalo kaj San-Salvadoro; 7 jaroj por Bavarujo (3 jaroj daŭriganta instruado), Francujo, Alĝerio, Virtembergo, Svedujo, Norvegujo, Grekujo, Serbujo, Rumanujo, Brazilujo, Kanado-Kvebeko kaj Tasmanio; 8 jaroj por Prusujo, Badenujo, Hesenujo, Saksujo, Elsas-Lotaringujo, por Hansa-urboj kaj por la plej multo el ŝtatoj de Germanujo; tiam por Aŭstrio, Danujo, Irlando, preskaŭ por ĉiuj de Unuigitaj Ŝtatoj de l' Norda Ameriko, fine por Argentino, Kostariko, Urugvajo, Nova Suda Valeso, Kvenslando, Okcidenta Aŭstralio kaj Japanujo; 9 jaroj por Brunsviko, Anglujo, Skotlando, Finlando, Viktorio, Suda Aŭstralio kaj Ĥinujo (en la ŝtataj elementaraj lernejoj); 10 jaroj por Svisujo kaj kelkaj de U. S. A. kaj 11 jaroj por Kanado-Ontario. (*E. Sch.*)

Lernantoj de publikaj kaj burĝaj lernejoj en Rusujo povas veturadi senpage en ĉiuj fervojoj. Studentoj de supraj lernejoj pagas $^1/_4$ de veturpago.

Lernejo por ĵurnalistoj. Laŭ la sciigo el New-York la eldonanto de l' gazeto »New-York Herald« s-ro Dallitzer asignis[1] al la Kolumbia universitato la sumon 10.000.000 K por fondo de lernejo por ĵurnalistoj. La lernejo estos kunigita kun la universitato.

Ligo de sionistaj studentaj societoj Aŭstriaj estas fondita en Vieno la 30. de junio 1903. La iniciativon donis la societo Bar-Kochba en Praha. La celo de ĉi ligo estas postuli egalan rajton por hebrea nacieco kiel por ĉiu alia en superaj lernejoj, donadi informojn al nehebreaj studentoj, fari statistikon de hebreoj, konigadi Palestinon, popolajn morojn, hebrean lingvon kaj historion kaj ekkonadi la veran hebrean substancon kaj egaligi la nunajn profundajn diferencojn inter hebreo orienta kaj okcidenta. Al la ligo aliĝis 19 societoj. (»Betanie«).

Kongreso de rabenoj fariĝis en Kraków la 9. de aŭgusto 1903. En tiea sinagogo estis dioservo, dum kiu rabenoj ĵuris antaŭ la urbaj kaj regnaj oficoj, ke, la famo pri rituala, religia mortigo estas nur elpensaĵo.

El mohamedanaj monaĥejoj oni elsendis en jaro 1902 400 misiistojn de islamo. 100 el ili estis senditaj al gentoj afrikaj.

Japanoj komencis uzadi anstataŭ ĝisnuna skribo ideografia (ĉiu vorto havas apartan signeton), skribon latinan. La lingvo japana fariĝos nun multe pli facile lernebla por la tuta mondo.

Ekspozicio de pentraĵoj faritaj de ok slovakaj pentristoj — samtempe kun la ekspozicio industria — komencis la 1. VIII. kaj daŭros ĝis la 15. IX. 1903 en la urbo Žilina (Zsolna) en norda Hungarujo.

Internacia ekspozicio fotografa estos aranĝita dum la printempo en St. Peterburgo sub la patroneco de l' heredanto de l' trono. La programo de l' ekspozicio enhavas fakojn: fotografio scienca, fotografio arta, fotografia presado, fotografia literaturo, teknikaj uzoj de fotografio, fotografia metio. La sekretariejo de l' ekspozicio troviĝas en St. Peterburgo, Fontanka, 65. (*N. P. Evstifeiev*).

[1] Asigni = poukázati.

ORGANIZACIO DE KORESPONDADO.

ORGANISACE DOPISOVÁNÍ.

Klarigojn de signoj vidu en Nro 7-a de »Bohema Esperantisto«.

16. Francujo. PARIZO, 1, rue Milton. Dro *Edgar Servin*, kuracisto kaj farmacisto. ***LSP***: franca, Esperanto. ***L***: angla. ***Dez***: Multe korespondi pri profesiaj demandoj. ***D***: Mi estos ĉiam feliĉa sciigi al miaj korespondantoj tion, kio povas interesi ilin. Krom tio mi povas esti utila per kelkaj konsiloj medicinaj. ***R***: Ĉiam, kiel eble plej rapide, per leteroj. — Se edzino de iu korespondanto tiel same uzas Esperanton, sinjorino Servin estos tre feliĉa korespondadi kun ŝi pri ĉiuj demandoj koncerne edukadon de infanoj, mastrumadon, muzikon k. t. p. * 1859.

17. Aŭstrio. Bohemujo. KOZLANY. *Albert Berbr*, instruisto. ***LSP***: bohema, germana, Esperanto. ***Dez:*** Ekkoni alinaciajn novaĵojn artajn kaj literaturajn, situacion de geinstruistaro, staton de pedagogikaj intencoj kaj progreson de Esperanto. ***D***: Mi donos sciigojn pri objektoj, kiuj estas nomitaj ĉe ***Dez*** rilate al Bohemujo kaj Moravio. ***R:*** Per kartoj aŭ leteroj. * 1875.

18. Svedujo. SÖDERTELGE. *Einar Hakansson*, kompostisto. ***LSP:*** sveda, Esperanto. ***L***: Volapük. ***Dez***: Profesiaj interesoj, movado laborista, ateistaj samopinioj. ***D***: Informoj pri mia profesio kaj pri movado laborista en Svedujo. ***R***: Per leteroj kaj kartoj. — Konatiĝi kun samideanoj, kiuj volas unuiĝi internacie.

20. Rusujo. RJAZANJ, Astraĥanskaja. *Václav Reiner*, profesoro en gimnazio. ***LSP***: bohema (ĉeĥa), rusa, germana, franca, Esperanto. ***LS***: pola, serbo-kroata, itala, angla, nova-greka, latina, malnovagreka. ***Dez***: Demandoj koncernantaj lingvojn. ***D***: Klarigoj koncernantaj lingvon rusan. ***R***: Poŝtaj kartoj aŭ leteroj. – Plena ebleco de nacia elvolviĝo de nacioj eĉ plej malgrandaj. * 1848.

22. Anglujo. Wakefield, EAST ARDSLEY, Ardsley House (provinco Yorkshire). *Thomas Hoskison*. ***LSP***: angla, franca, Esperanto. ***Dez***: Mi deziras ricevi poŝtajn kartojn aŭ leterojn kaj sciigojn pri movado Esperantista en diversaj landoj, por ke mi havu sufiĉan pruvan materialon por sukcesa propagandado de Esperanto en Anglujo.

21. Francujo. PARIS, 152, rue Lamarck. Fraŭlino *A. Stribick*, stenografistino. ***LSP***: franca, Esperanto. ***LS***: angla, germana. ***Dez***: Korespondi precipe pri stenografio kaj skribmaŝino por provi utilecon kaj praktikecon de Esperanto. ***D***: Sciigoj pri aferoj stenografiaj. ***R***: Plej baldaŭ; laŭ deziro, sed prefere per ilustritaj kartoj. * 1880.

22. Germanujo. GOTHA, Reinhardstr., 27. *Leopold Rausch*, gimnazia profesoro por natursciencoj kaj geografio. ***LSP***: germana, Esperanto. ***Dez***: Korespondi pri diversaj aferoj koncerne fremdajn landojn. ***D***: Mi povas sendi priskribojn de miaj propraj manieroj en abeledukado kaj zorgado pri bestoj. Sciigoj el botaniko, zoologio k. a. ***R***: Ĉiam.

Redaktor: Krumpholc Jos. — Vydavatel: Čejka Th.
Tiskem »Družstva knihtiskárny«, Hranice.